

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ОСОБИ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ: ПРОЦЕДУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОРУШЕННЯ НА ПРАКТИЦІ

PRESENTING A PERSON FOR IDENTIFICATION: PROCEDURAL FEATURES AND VIOLATIONS IN PRACTICE

Бойко А.О., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Прохорова А.О., студентка III курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Наукова стаття присвячена особливостям пред'явлення для впізнання особи та проблемі порушення процедури такої слідчої (розшукової) дії. Метою статті є аналіз закріплених кримінальним процесуальним законодавством вимог до проведення пред'явлення для впізнання особи, дослідження пов'язаної з такою слідчою дією судової практики та надання пропозицій можливих шляхів подолання найбільш поширених помилок під час організації проведення впізнання особи. Авторами проведено дослідження різних поглядів вчених, висвітлених у низці наукових праць із питання особливостей пред'явлення для впізнання особи та проблем їх реалізації на практиці, нормативно-правових актів, а також постанов ВСУ, на основі чого зроблено власні судження та висновки.

Розглянуто значення пред'явлення для впізнання серед інших слідчих (розшукових) дій та зазначено мету такої дії, яка розкривається через встановлення тотожності, подібності або відмінності пред'явлених для впізнання об'єктів зі збереженням у пам'яті впізнаючого образом. Робота містить у собі детальний аналіз закріплених у КПК вимог до процедури досліджуваної слідчої дії, а також думки вчених щодо особливостей кожної з них. Наголошено на існуванні двох видів пред'явлення для впізнання особи – в натуральному вигляді та за зображенням, із зазначенням характерних рис останнього. Автори розкрили процедуру впізнання особи за порівняно новими ознаками, а саме такими, як хода і голос.

Крім цього, у статті акцентується на найбільш поширених порушеннях процедури пред'явлення особи для впізнання органами досудового розслідування, які були виявлені на підставі аналізу відповідних судових рішень. У роботі наголошується, що через допущення процесуальних помилок, отримані в процесі дії результати втрачають свою доказову цінність, що своєю чергою створює необхідність викоринення будь-яких порушень уповноваженими на проведення впізнання особами. Автори пропонують розроблені пропозиції подолання низки порушень процедури пред'явлення для впізнання особи, які, на їх думку, можуть допомогти у зменшенні кількості небажаних помилок.

Ключові слова: слідча (розшукова) дія, пред'явлення особи для впізнання, впізнаючий, особа, яку впізнають, орган досудового розслідування, процесуальні порушення.

The scientific article regards the peculiarities of presenting for identification and the problem of violation of its procedure. The purpose of the article is to analyse the requirements established by the criminal procedure legislation for the presentation of a person for identification, the researches related to this investigative action of judicial practice and to provide suggestions for possible ways to overcome the most common mistakes in organizing the identification. The authors studied different views of scientists, covered in a number of scientific articles, legal acts and resolutions of the Supreme Court of Ukraine, based on their own judgments.

The relevance of the presentation for identification among other investigative (search) actions is considered and the purpose of action is indicated, which is revealed by establishing the identity, similarities and differences of the objects presented for identification with the recognizable image. The work contains an analysis of the requirements set out in the Code of Criminal Procedure to the procedure of the investigative action and opinions of scientists about the features of each of them. It is emphasized that there are two types of presentation for identification – in present form and in the image. The authors showed the procedure of recognizing a person with relatively new features, such as walk and voice.

In addition, the article focuses on the most common violations of the procedure for presentation for identification by the pre-trial investigation authorities, which were identified by analysing of relevant court decisions. The article emphasizes that the results obtained during the action lose their probative value due to the procedural errors. This creates the need to address any violations. The authors offer developed suggestions for overcoming a number of violations of the identification procedure which can help reduce the number of unintended errors.

Key words: investigative (detective) action, presentation of a person for identification, identifier, a person being identified, a pre-trial investigation body, procedural violations.

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) закріплює низку слідчих (розшукових) дій, призначенням яких є збирання або перевірка вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Серед різноманітного переліку особливою складністю характеризується пред'явлення для впізнання, що своєю чергою стає підставою для дослідження процедури проведення такої дії багатьма науковцями, такими як Н.М. Ахтирська, Р.С. Белкін, В.І. Галаган, Г.І. Кочаров, В.А. Колесник, В.О. Коновалова, М.В. Салтєвський, В.Г. Лукашевич, С.Д. Лук'яничков, А.Р. Ратінов, Л.Д. Удалова, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько та інші.

Здійснення різноманітних досліджень, об'єктом яких виступають нормативні та організаційні аспекти пред'явлення особи для впізнання, свідчить про актуальність розглядуваної теми та наявність низки питань, які потребують більш детального врегулювання. Зокрема, з урахуванням недосконалості законодавчої регламента-

ції процедури проведення впізнання, на практиці продовжують виникати порушення або процесуальні помилки, що своєю чергою призводить до визнання отриманих за результатами дій доказів недопустимими. Про наявність невідповідності між нормами кримінального процесуального законодавства та процесом їх реалізації свідчить судова практика, в якій прослідковуються негативні наслідки недотримання встановлених КПК правил.

Як засіб отримання інформації пред'явлення для впізнання використовується досить давно, хоча і до середини минулого століття розглядалося лише як одне з елементів проведення допиту. За словами М.С. Строговича, така дія була частиною кримінально-правових систем усіх часів та народів, що дає змогу зробити достовірне припущення щодо існування розглядуваного прийому протягом не одного тисячоліття. Закріплення на нормативному рівні вкотре підтверджує важливість пред'явлення для впізнання як засобу, що не тільки дає змогу збирати доказову

інформацію, але й перевіряти показання допитаних осіб та слідчі версії, сформовані слідством [1, с. 163].

Незважаючи на те, що проведення пред'явлення для впізнання не має обов'язкового характеру, в системі слідчих (розшукових) дій йому притаманне особливе значення. У досудовій практиці наявні випадки, коли місце провідної слідчої дії, за допомогою якої викривається винна у вчиненні злочину особа, займає саме впізнання. Але нерідко через тактичні та організаційні складнощі на стадії підготовки, проведення та фіксації пред'явлення для впізнання вона ігнорується і перевага надається легшій за процедурою слідчій (розшуковій) дії [2, с. 155]. Головною метою досліджуваної дії є встановлення тотожності, схожості чи відмінності об'єктів впізнання з ознаками, що збереглися в пам'яті одного з учасників кримінального провадження. Тобто отримання фактичних даних, що досягається шляхом проведення впізнаючим ідентифікації раніше баченої особи, речі чи трупа [1, с. 164].

Як і будь-яка інша слідча дія, пред'явлення для впізнання має свої характерні особливості, однією з яких є наявність трьох основних об'єктів, стосовно яких можливе проведення впізнання: особа, річ або труп. Безпосереднім об'єктом нашого дослідження є перший варіант, а саме пред'явлення особи для впізнання. Результативність проведення такої дії насамперед залежить від можливості особи, яка впізнає, запам'ятовувати та відтворювати сприйняту інформацію в точності та без викривлень. Але відразу варто зауважити, що, окрім зазначеної вимоги про здатність впізнати, нам мало що відомо про того, хто може бути такою особою. Цікавим є те, що для позначення цього суб'єкта в доктрині використовують поняття «впізнаючий», проте закон чітко не встановлює, хто саме може ним бути. З огляду на це варто зробити висновок, що впізнавати можуть різні учасники кримінального провадження, наприклад, такі як свідок, потерпілий та підозрюваний, але лише за умови, що вони дійсно сприймали впізнаваного раніше та можуть його ідентифікувати під час проведення слідчої дії [3, с. 304].

Відповідно до положень КПК на слідчого, прокурора покладається обов'язок перевірити наявність такої можливості у впізнаючого шляхом з'ясування ознак, характерних рис, особливостей, за яких особа впізнає правопорушника, а також обставини їх зустрічі чи події, за яких вона побачила впізнавану особу. Недотримання такої вимоги виключає можливість достовірно дізнатися про момент формування у впізнаючого думки про особу, яку необхідно впізнати [4, с. 194]. Варто зауважити, що обов'язок слідчого, прокурора щодо з'ясування зазначеної здатності особи, що впізнає, реалізується саме перед тим, як пред'явити впізнаваного, а не безпосередньо в процесі пред'явлення, що дає змогу певним чином пересвідчитися в доцільності залучення такого впізнаючого до цієї слідчої (розшукової) дії.

Закріплена в ч. 1 ст. 228 КПК конструкція «якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак» [5] викликає певне незрозуміння, оскільки на перший погляд видається дивною можливість впізнання особи без знання її конкретних особливостей. Але, звернувшись до психології, таку скептичність можна подолати. Психологи виділяють дві форми сприйняття: сукцесивну (аналітичну) і симультанну (синтетичну). Якщо перша відповідає за здатність особи запам'ятовувати окремі ознаки предметів, зовнішні прикмети, наприклад, такі як колір очей, форма носу, то друга характеризується змогою сприймати та зберігати в пам'яті увесь об'єкт як єдине ціле, без виокремлення якихось особливостей, проте забезпечуючи відтворення образу взагалі. Як зазначає О.Р. Ратінов, на підставі експериментів виявилось, що більш надійною і поширеною є саме симультанна форма сприйняття [4, с. 195]. Тому ще однією особливістю процедури пред'явлення

для впізнання особи є висунення до впізнаючого вимог як про змогу вказати на окрему прикмету, яку він запам'ятав, так і про впізнання за сукупністю сприйнятих ознак. Щоправда, як наголошує В.Г. Гончаренко, на практиці можливість впізнання особи за сукупністю ознак використовують не так, як це передбачалося законодавцями. Тобто в протоколі фіксується замість очікуваних чітко визначених впізнаючим ознак, за якими він впізнав особу, сукупність «вмучених» та «підігнаних» прикмет [6, с. 49].

Відповідно до ч. 1 ст. 228 КПК показувати перед проведенням впізнання впізнаючому особу, яку він має впізнати, забороняється. Це зумовлюється психологічними властивостями людини, оскільки доведено, що останній сприйнятий образ перед безпосереднім впізнанням краще зберігається в пам'яті і відтворюється. З цієї ж самої причини встановлюється заборона пред'явлення для впізнання після попереднього здійснення такої ж процедури, але за допомогою перегляду фотознімків або відеозапису тієї самої особи [7, с. 106]. На практиці трапляються випадки, коли зазначена заборона порушується шляхом вчинення працівниками органу досудового розслідування певних дій чи внаслідок звичайної випадковості. Проте незалежно від причин наслідок один – порушення процедури впізнання, що тягне за собою визнання отриманих доказів недопустимими.

У процесі проведення впізнання виникає проблема стосовно відсутності можливості повторити зазначену процесуальну дію, що своєю чергою є обґрунтованим, але відомі на практиці випадки вимагають запровадження способів врегулювання непередбачуваних ситуацій. В.О. Лазарєв пропонує визнавати будь-які дії підозрюваної особи, які спрямовані на порушення чи запобігання пред'явленню для впізнання такими, що не є підставами для зупинення чи переривання слідчої дії або ж спростування отриманих у результаті проведеного впізнання доказів [8, с. 244].

Невід'ємним елементом процедури пред'явлення є залучення, окрім впізнаваної особи, ще не менше трьох осіб такої ж статі, які не мають очевидних відмінностей за ознаками віку, одягу та зовнішності. Причому підбираючи статистів, варто звертати увагу не на вказаний у документах вік, а на те, на скільки насправді вони виглядають. Недопустимим є виділення особи, яка підозрюється у вчиненні злочину будь-яким шляхом, будь то неохайний зовнішній вигляд чи відсутність шнурків та ременів, чи наявність інших притаманних для місць попереднього ув'язнення ознак. Варто зауважити, що законодавець не закріплює таку вимогу, як схожість осіб, які пред'являються для впізнання, оскільки цей фактор може призвести до негативного наслідку у вигляді помилкового висновку впізнаючого [6, с. 50].

М.М. Єфімов наголошує на необхідності не забувати, що час та місце проведення розглядуваної слідчої (розшукової) дії має також важливе значення. Варто зазначити, що час пред'явлення для впізнання особи зумовлюється двома факторами, а саме реальною можливістю проведення та першочерговістю, тобто чим раніше відбудеться впізнання, тим більше необхідною для розслідування інформації збережеться в пам'яті впізнаючого. З цього слідує, що тільки шляхом проведення впізнання якомога раніше, можна розраховувати на результативність та достовірність підсумків такої слідчої дії. Що стосується місця, питання постає в тих випадках, коли є необхідність виключення можливості сприйняття особи, яка впізнає, впізнаваним. За загальним правилом пред'явлення для впізнання здійснюється в кабінеті слідчого. Але у ч. 4 ст. 228 КПК законодавець закріпив певну гарантію, яка передбачає здійснення впізнання таким чином, щоб впізнаваний не бачив і не чув особу, яка його впізнає, тобто забезпечення безпеки шляхом відсутності візуального та аудіоспостереження [9, с. 188]. На думку Л.Д. Удалової, зміна звичайного для пред'явлення місця, тобто приміщення органу

досудового розслідування, повинна також мати місце, коли виникає потреба проводити впізнання саме там, де впізнаючий спостерігав необхідну особу, з відтворенням відповідної обстановки та умов.

Положення КПК дають змогу виокремити два види пред'явлення особи для впізнання – в натуральному вигляді та за зображенням. Якщо перший вид є чимось прийнятним і зрозумілим, то другий викликає певні питання. Насамперед варто зауважити, що ч. 6 ст. 228 КПК передбачає використання фотознімків або матеріалів відеозапису як заміник безпосереднього сприйняття впізнаваної особи. Вибір такого шляху проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії може бути зумовлений обмеженнями можливості пред'явити особу в натуральному вигляді або виходячи з тактичних міркувань [1, с. 167]. З огляду на тактику проведення пред'явлення для впізнання особи за фотознімками або матеріалами відеозапису, можна стверджувати, що така процедура є не менш складною за структурою, ніж звичайне впізнання з особистою присутністю особи, яку необхідно впізнати. Варто пам'ятати, що фотографій має бути не менше чотирьох, як і зображуваних осіб на матеріалах відеозапису, які мають відповідати вимогам, встановленим процесуальним законодавством, а саме без різких відмінностей між ними за формою та іншими властивостями, які можуть суттєво вплинути на сприйняття впізнаючим зображення [10, с. 395].

Доцільно зазначити, що в Кримінально-процесуальному кодексі 1960 року в процесі пред'явлення особи для впізнання враховувалися тільки зовнішній вигляд та прикмети особи, яку необхідно впізнати. З прийняттям нового кодексу законодавці закріпили змогу проводити впізнання за голосом та ходою, хоча раніше такий спосіб піддавався великим сумнівам. Особливість нововведення полягає в необхідності здійснення впізнання за голосом таким чином, щоб візуальний контакт між впізнаючим та особами, які пред'явлені для впізнання, був відсутній, аби виключити вірогідність вибору за будь-якою іншою ознакою; зміст розмови, який буде сприймати впізнаючий, має містити відомі для нього слова або словосполучення, які він вже чув від особи, образ якої зберігся в його пам'яті. Що стосується ходи, то впізнаваний не має знати про те, що за ним спостерігають, оскільки хода може набути непритаманних за звичайних умов рис; для спостереження особі, яка впізнає, надається достатній час; пред'явлення для впізнання за наведеною ознакою здійснюється серед осіб, які мають схожу ходу [10, с. 392–393].

Необхідно звернути увагу на такий обов'язковий елемент, як фіксація ходу та результатів пред'явлення для впізнання. Відповідно до вимог ст. 231 КПК під час або, як правило, одразу після завершення слідчої дії складається протокол, в якому процес пред'явлення для впізнання дублюється в послідовності проведення, починаючи з факту роз'яснення прав і обов'язків особам, що беруть участь у такій дії і завершуючи відтворенням ознак або їх сукупності, за допомогою яких особа впізнала особу. Також у разі застосування вказуються всі умови та обставини впізнання поза візуальним спостереженням, за фотознімками або матеріалами відеозапису з поданням фотографій. Факт використання технічних засобів для фіксації ходу впізнання також обов'язково заноситься до протоколу [10, с. 395–396].

Важливим питанням є відповідність процедури пред'явлення для впізнання особи встановленим законодавством вимогам. У процесі проведення слідчих (розшукових) дій органи досудового розслідування можуть припуститися процесуальних помилок, які внаслідок їх оскарження призводять до недопустимості отриманих доказів. Доцільно навести кілька найбільш показових судових рішень, які містять приклади найпоширеніших порушень встановлених КПК вимог до пред'явлення особи для впізнання. У постанові Касаційного кримінального суду у складі ВСУ від

18 грудня 2019 року (справа № 761/2021/16-к, провадження № 51-3904км19) суди обох інстанцій, рішення яких переглядалися, обґрунтовано зазначили, що протокол пред'явлення особи для впізнання потерпілою від 18.07.2015 року є недопустимим доказом, оскільки він отриманий із порушенням вимог ст. 228 КПК. З показань потерпілої та свідка видається, що обвинуваченого перед впізнанням, яке було здійснено у відділенні поліції, пред'явили потерпілій на вулиці без залучення статистів. Але відповідно до ч. 2 ст. 228 КПК, особа, яка підлягає впізнанню, пред'являється особі, яка впізнає, разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох та без різких відмінностей у зовнішньому вигляді. Потерпіла наголосила, що особи, яких їй пред'явили для впізнання, мали інші ознаки зовнішності за будовою тіла, зростом, були старші від обвинуваченого. Також вона вказала, що впізнання за фотознімками відбулося за її участі вже після попередньої демонстрації схожого за її описом чоловіка. У цьому випадку порушена ч. 1 ст. 228 КПК, згідно з якою забороняється попередньо показувати тому, хто впізнає, особу, яка підлягає впізнанню, а також порушена заборона неприпустимості проведення повторного впізнання особи.

Ще кілька прикладів порушення процедури пред'явлення особи для впізнання можна продемонструвати, провівши аналіз вироку Іллічівського міського суду Одеської області від 18.09.2017 року (справа № 521/4695/15-к1-кп/501/98/17). У цьому кримінальному провадженні пред'явлення для впізнання проводилося за фотознімками. На порушення ч. 1 ст. 228 КПК перед тим, як пред'явити фотознімки для впізнання, в осіб, які впізнавали, попередньо не з'ясували, чи можуть вони впізнати обвинувачених, не опитували їх про зовнішній вигляд і прикмети, а також про обставини, за яких вони бачили обвинувачених. Протоколи про проведення слідчої дії не склалися, що порушує ч. 1 ст. 231 КПК, і тому висновок суду про недопустимість цього доказу підтверджується відсутністю зазначених протоколів.

У порушення ч. 1 ст. 228 КПК особам, які впізнавали, до проведення впізнання показували обвинувачених. Висновки суду підтверджуються показаннями в судовому засіданні обвинувачених, з яких слідує, що вони перебували в одному транспортному засобі з особами, які надалі їх впізнавали, та знаходилися в умовах, що давали змогу бачити один одного і спілкуватися між собою. Ця обставина підтверджується показаннями свідка та відеозаписом затримання обвинувачених у торговельному центрі.

Також суд вважає, що необхідності в проведенні впізнання за фотознімками в розумінні вимог ч. 6 ст. 228 КПК не було – обвинувачені могли бути пред'явлені для впізнання безпосередньо, бо утримувалися під вартою і мали змогу узяти участь у цих слідчих діях. Проведення впізнання в застосований спосіб позбавило осіб, які пред'являлися для впізнання, права на реалізацію їхніх процесуальних прав під час проведення таких слідчих дій.

У процесі судового розгляду справи було встановлено, що фотознімок обвинуваченого пред'являвся свідку разом із фотознімками відомих широкому колу осіб: футболіста Девіда Бекхема, кіноакторів Бена Аффлека та Майкла Фасбендера. Суд вважає, що проведення цієї слідчої (розшукової) дії в зазначений спосіб свідчить про цілеспрямований намір слідчих органів за будь-яку ціну гарантувати бажаний результат у цьому кримінальному провадженні та вказує на необ'єктивність і упередженість проведеного досудового розслідування. За таких обставин протокол цієї слідчої дії визнається недопустимим.

Здійснивши аналіз судової практики, можемо зробити висновок про найпоширеніші порушення встановлених процесуальним законодавством норм, які своїми діями вчиняють працівники органів досудового розслідування: особи, яка впізнає, попередньо показують особу, яку необхідно впізнати (як випадково, так і умисно); відсутність

опитування про можливість впізнання перед безпосереднім проведенням досліджуваної дії; недотримання вимоги, яка висувається стосовно зовнішньої відмінності осіб, які пред'являються для впізнання; пред'явлення для впізнання без додержання мінімальної кількості осіб, які мають бути залучені до впізнання разом із впізнаваною особою.

Беручи до уваги перше порушення, доцільно вказати, як саме можна уникнути небажаної зустрічі до початку процедури пред'явлення. Незважаючи на те, що сформована тактика пред'явлення для впізнання передбачає такі заходи, як запрошення впізнаючого дещо раніше, ніж на запланований час провадження такої слідчої дії, а також забезпечення окремим приміщенням, що виключатиме змогу зустріти інших учасників, порушення не припиняються. Через це варто було б змінити запропоновані заходи на ті, які, на наш погляд, будуть більш дієвими – замість появи особи, що впізнає, раніше доцільно буде перенести прибуття зазначеної особи на більш пізній час, коли усі необхідні дії стосовно підготовки будуть реалізовані, а особи, які пред'являтимуться для впізнання, будуть чекати у відповідному кабінеті. Крім випадкового, практика засвідчує умисне попереднє пред'явлення впізнаваної особи, що зумовлюється різною метою. На наш погляд, єдиним шляхом вирішення проблеми є посилення дисциплінарної відповідальності працівників органів досудового розслідування за порушення встановлених законом заборон і вимог.

Ще одним грубим порушенням процесуального законодавства є відсутність опитування про можливість впізнання перед безпосереднім проведенням досліджуваної дії. Недотримання зазначеної вимоги завжди виключає обґрунтованість допущення особи, яка впізнає, до впізнання, оскільки відсутня впевненість у правдивості її показань і вибору, який може бути здійснений стосовно особи, яка не має жодного відношення до вчиненого кримінального правопорушення. Наведене порушення неможливо виправдати недостатністю часу або ж випадковістю, оскільки відсутність необхідного опитування може бути зумовлена лише умислом слідчого або прокурора, на яких законом покладається обов'язок щодо його проведення. Таким чином, ми вважаємо, що лише накладення дисциплінарних стягнень є дієвим способом усунення небажаних дій та забезпечення такої важливої для ефективного розслідування риси, як неупередженість. Що стосується покращення самої вимоги стосовно проведення опитування, то пропонуємо доповнити її цікавим аспектом із практики США. Зокрема, закріпити на законодавчому рівні обов'язок слідчого, прокурора перед початком впізнання роз'яснити особі, яка впізнає, що серед представлених їй осіб необов'язково є саме та, яка підозрюється у вчиненні злочину. Таке попередження певним чином послабить психологічну складність здійснюваної процедури, звільняючи особу, що впізнає, від негласного тязаря зробити вибір не на користь однієї з представлених осіб.

Порушення, пов'язане із зовнішнім виглядом осіб, яких залучають до впізнання, є чи не найбільш актуальним, оскільки нерідко вимогами законодавства нехтують, роблячи очевидні помилки, такі як: невідповідність віку, структури тіла, кольору волосся статистів тощо тим, якими характеризується особа, яку необхідно впізнати. Певним чином пов'язаним із наведеним порушенням є пред'явлення для впізнання без додержання мінімальної кількості осіб, які мають бути залучені до такої дії разом із впізнаваною особою, адже обидві помилки стосуються статистів – їх наявність та зовнішні ознаки. Можна при-

пустити, що здебільшого порушення ч. 2 ст. 228 КПК мають місце через брак часу на пошук осіб, які б повністю відповідали встановленим законом вимогам. І це має пояснення, адже з метою результативності та отримання найбільш достовірних висновків, впізнання варто проводити протягом короткого часу після прийняття особою, що впізнає, особи, яку впізнаватимуть. Але не варто забувати про такий суб'єктивний фактор, як думка та воля слідчого, який здійснює підбір статистів після прийняття рішення про проведення впізнання особи. Інакше кажучи, саме від його дій залежить дотримання встановленої законом вимоги про відсутність різких відмінностей між особами, які пред'являються для впізнання, та залучення необхідної кількості таких осіб. На нашу думку, обсяг допущених помилок на практиці можна зменшити шляхом запровадження окремої посади, призначення якої – підбір статистів, з обов'язковою умовою усунення будь-яких обставин, які б сприяли зацікавленості посадової особи в результатах впізнання і розслідування загалом.

Висновки. Пред'явлення особи для впізнання – процедурно складна слідча (розшукова) дія, метою якої є встановлення тотожності, подібності або відмінності збереженого в пам'яті особи, яка впізнає, образу з особою, яку необхідно впізнати. Здійснивши аналіз наукових праць та чинного процесуального законодавства, ми робимо висновок, що досліджувана дія є найбільш поширеним різновидом впізнання, який застосовується на практиці. Це своєю чергою зумовлюється її високою ефективністю та результативністю як для досудового розслідування, так і для кримінального провадження загалом.

Кримінальний процесуальний кодекс закріплює низку особливостей проведення такої дії, кожна з яких є невід'ємним елементом впізнання особи. Однак у діяльності осіб, уповноважених на проведення пред'явлення для впізнання, нерідко прослідковуються недотримання зазначених особливостей як під час організації, так і під час безпосереднього здійснення пред'явлення для впізнання. Причини допущення невідповідності дій слідчого, прокурора вимогам закону можуть бути різні, починаючи від випадковості і закінчуючи умислом зазначених посадових осіб. Але, незважаючи на передумови, наслідок нехтування встановленими до процедури пред'явлення правилами, завжди один – втрата доказової цінності отриманих результатів такої слідчої дії.

На основі здійснених досліджень виявлено, що найбільш поширеними помилками, яких припускаються органи досудового розслідування під час організації процедури впізнання, є: попередня зустріч особи, яку необхідно впізнати, з особою, яка впізнає, що має як випадковий, так і умисний характер; відсутність опитування про можливість впізнання перед безпосереднім проведенням досліджуваної дії; недотримання вимоги стосовно різких відмінностей у зовнішності осіб, які пред'являються для впізнання; пред'явлення для впізнання без додержання мінімальної кількості осіб, які мають бути залучені до впізнання разом з впізнаваною особою.

Наявність порушень свідчить про необхідність вдосконалення регламентації процедури пред'явлення для впізнання особи шляхом внесення низки доповнень, які стосуються саме організації такої дії на практиці. Безсумнівно, постає і питання необхідності посилення відповідальності посадових осіб, які припускаються помилок у процесі виконання своїх обов'язків під час проведення пред'явлення особи для впізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесник В.А. Деякі проблемні питання пред'явлення особи та речей для впізнання за чинним КПК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2013. № 1(26). С. 163–168.
2. Гриненко К.В. Організаційно-тактичні засади пред'явлення особи для впізнання за зовнішніми ознаками. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 1. С. 155–159.
3. Кримінальний процес : підручник / О.В. Капліна та ін. ; за заг. ред. О.В. Капліної, О.Г. Шило. Харків : Право. 2018. 584 с.

4. Чупрікова І.Л. Деякі особливості процедури допиту та пред'явлення для впізнання, які впливають на допустимість отриманих результатів. *Право і суспільство*. 2015. № 6(3). С. 192–196.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 11.04.2021)
6. Лук'янчиков Є.Д. Пред'явлення для впізнання – засіб інформаційного забезпечення розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 45–53.
7. Гриненко К.В. Допустимість доказів, отриманих під час пред'явлення особи для впізнання. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 4(33). С. 104–109.
8. Лазарев В.О. Деякі проблемні аспекти збирання та перевірки доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2017. № 3(79). С. 240–248
9. Єфімов М.М. Підготовчий етап пред'явлення особи для впізнання під час розслідування злочинів проти моральності. *Вісник Національного технічного університету України «Політологія. Соціологія. Право.»*. 2017. № 1(33). С. 186–189.
10. Криміналістика : підручник / Пясковський В.В. та ін. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 544 с.
11. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 18 грудня 2019 року у справі № 761/2021/16-к, провадження № 51-3904км19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86505832> (дата звернення: 11.04.2021).
12. Вирок Іллічівського міського суду Одеської області від 18.09.2017 року у справі № 521/4695/15-кп/501/98/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68926870> (дата звернення: 11.04.2021).